

De *Nieuwe*

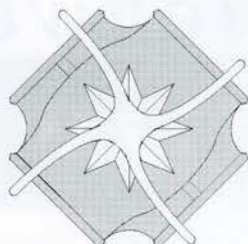
Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Molens in de rouw
- Molenbiotoop
- Brand *Entreprise*
- Molennieuws
- Gildenieuws
- Jaarverslag 1999
VVvdGM
- Verstild verleden (34)
- Molens on line
- Boekennieuws
- Roedebrek Boertange
- Oplossing molenpuzzel
- Redactionele zorgen
- Agenda

Colofon

De *Nieuwe Zelfzwichter*
Jaargang 4, no. 3
oktober 2000
ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 exclusief porto.

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Opgave abonnement voor De *Nieuwe Zelfzwichter*
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Secretariaatsadressen:

- Vrienden van de Groninger Molens,
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, Aweg 5^c, 9718 CS
Groningen, tel. (050) 3 12 16 94, fax (050) 3 14 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen,
p.a. Vindicatstraat 50, 9741 CZ Groningen,
tel. tijdelijk via voorzitter L. Duijm (050) 534 48 83

Redactie:

Redactie van De *Nieuwe Zelfzwichter*: Aweg 5^c, 9718 CS
Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84,
e-mail: groningen.molens@fmog.nl
J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -
Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, D. Lippe -
Groningen (lay-out).

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Aan dit nummer werkten mee:

T. Baars, K. van Biesen, L.H. Duijm, P. van Dijken,
J.C. van Driel, L. Groenewold, H.A. Hachmer,
C.E. van de Horst, T. de Jong, B. Poppen, A.J. Raven,
D. Reitsema, K. Strijk, G.J. de Vries, H. Wolthuis

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO - Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij:

13 november 2000

foto omslag:

De *Entreprise* in betere tijden, juli 1994

foto: D.J. Tinga, Winsum

2 • Redactioneel**3 • Molens in de rouw**

Het overlijden van W.O. Bakker is niet alleen een grote slag voor de kennis van Groninger molens.

4 • Molenbiotoop

Mag het een ietsje minder? Sommigen zeggen dat een dwarrelwind ook wel kan!

5 • De *Entreprise* gaat bijna helemaal verloren in vernietigende vuurzee

Droge sloten in een kikkerland... hier is van alles niet in orde.

7 • Molennieuws

*Zelfzwichtingskleppen van aluminium: een goede vorm van geld besparen.
Bij Ander nieuws vindt u onder wetenswaardigs over de Japanse Molen Kikkoman.*

11 • Gildenieuws

Grijp uw kans! Er is een vacature voor het secretariaat, de koningspil van het bestuur.

12 • Jaarverslag 1999 van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Als het jaarverslag 1999 klaar is, is het alweer tijd voor de najaarsvergadering 2000.

14 • Verstild verleden (34)

Molens te koop bij de buurtkruidenier?

15 • Molens on line

Bob Poppen heeft een surfbaan aangelegd naar de De Jonge Jan te Uithuizen

16 • Boekennieuws

Het kan geen kwaad nu al te beginnen met uw verlanglijstje(s) voor oom Sint en neef Kerstman!

17 • Deskundigen over de roedebreuk in Bourtange

Omstanders en deskundologen hebben makkelijk praten: spannende citaten in overvloed.

20 • Oplossing van de molenpuzzel 2000/2

De redactie zit met een andere puzzel: zijn er lezers die de puzzels oplossen?

• Redactionele zorgen

Voordat de postbode dit blad in uw brievenbus stopt, probeert de redactie alle kopij-addertjes uit het gras te jagen.

• Agenda

Zie zelf wat van uw gading is.

In de vorige Nieuwe Zelfzwichter beschreven we in Verstild Verleden de rampzalige molenbrand te Zoutkamp, niet wetende dat tegen de tijd dat het blad zou verschijnen de Entreprijs te Kolham eveneens in as zou zijn gelegd. De schrijver van Verstild Verleden was de brand eerst totaal ontgaan. Nieuws volgt hij slechts zeer onregelmatig en een krant koopt hij bijna nooit. Zijn collega's houden hem tijdens de koffiepauzes wel op de hoogte van het wereldgebeuren. De dag na de brand was het dan ook raak. 'Wat een brand niet!' Welke brand, wat voor brand, is me iets ontgaan. 'Ja natuurlijk, de molen te Kolham is afgefikt!' Een week voordat dit redactioneel uit de pen vloeide

was het weer raak. 'Heb je ze al zien vliegen?' Wat vliegen? 'Wieken natuurlijk, je woont toch in de buurt van Bourtange.' Het redactielid heeft toen toch maar eens een krant gekocht. Weggegooid geld. Wat moeten historici over honderd jaar met zo'n berichtgeving! De molenaar had doeken voor de molen en door centrifugaalkrachten vlogen de zwammen er wel uit. Bovendien vlogen in editie oost kenners elkaar in de haren of er nu wel of nu wel niet gedraaid mocht worden. Zuchtend kwam de krant bij oud papier, want twee dingen weet de schrijver van Verstild Verleden nu zeker: krantennieuws is geen nieuws en geen één molenaar in Nederland ziet zo voor de lol vliegen!!!

In memoriam

Teruggekomen van vakantie bereikte ons het nieuws dat Wolter Bakker was overleden. Zeker, we wisten dat zijn gezondheid sterk te wensen overliet, maar zijn enthousiasme bleef. Nooit zal ik zijn blijdschap vergeten dat hij samen met zijn zoon, na een lang ziekbed weer op molenpad was geweest. Weer kwam de stroom nieuwtjes, nieuwtjes zoals hij die ook tijdens redactievergaderingen naar voren bracht. Zijn kennis beperkte zich niet tot Groningen. Volgens mij heeft Bakker alle molenaars in het aangrenzende Ostfriesland wel eens bezocht. Anekdotisch vertelde hij de herinneringen en eigenaardigheden van molen en molenaar! Voor de Groninger molenwereld was zijn kennis natuurlijk van onbeschrijfelijke betekenis. Waar mogelijk verbeterde hij de gegevens van B. van der Veen Czn. Waar mogelijk ging hij zelf op pad om nog meer gegevens te verzamelen en foto's te

maken. Zelfs tijdens zijn ziekbed was er de wil om toch iets te schrijven. Zo had hij altijd nog een artikel over Buurma in de pen, maar het kwam er helaas niet meer van.

Wie bij Bakker thuis kwam weet dat zijn vrouw altijd klaar stond met een bakje koffie of thee. Tijdens het ziekbed van Wolter Bakker was ze extra zorgzaam. Ze wist als geen ander dat haar man, als het over molens ging, zeker teveel hooi op zijn vork zou nemen. Meer dan zijn gezondheid toeliet. Door zijn slechte gezondheid was hij de laatste tijd niet meer in staat de voor- en najaarsvergaderingen te bezoeken. Toch kwam het overlijden nog onverwachts. We wensen Annie en kinderen daarom veel sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Molens in de rouw

Het leven in al zijn facetten...

Binnen de molenwereld gesymboliseerd door bijzondere wiekstanden. Komend of gaand.

De molens staan in de rouw. Als laatste groet aan Wolter Onno Bakker, een man die zoveel voor hen heeft gedaan. Op zondag 13 augustus is hij op 76-jarige leeftijd overleden.

Hoe anders was het nog op Nationale Molendag in mei van dit jaar.

In de vorige Zelfzwichter mocht ik namens de Slochter Molenstichting een feestelijk verslag schrijven over het toekennen van een Ridderorde aan de heer Bakker. Een koninklijke blijk van waardering die hij ruimschoots had verdiend. Hij was erg blij met deze onderscheiding.

We vinden het daarom zo jammer, dat hij er maar kort van heeft mogen genieten en dat we -naar ons gevoel- veel te vroeg afscheid van hem moeten nemen. Velen kennen hem als een aimabele man, altijd bereid om zijn molenkennis met anderen te delen. Adviezen te verstrekken of diapresentaties te geven en deze op verhalende wijze van een toelichting te voorzien. Veelal met een verbluffende kennis van geschiedenis en een bijzonder oog voor detail. Geen wonder; gelet op zijn jarenlange bemoeienis wist hij het meestal uit eigen waarneming! Velen kwamen bij het echtpaar Bakker in Harkstede over de vloer. Velen gingen met hem de trap omhoog naar zijn molenkamertje. Het inzien van zijn gegevens en fotoarchief was nooit een probleem. Steevast had mevrouw Bakker onderwijl al een pot koffie gezet, wetend dat haar man eenmaal op de praatstoel gezeten, zijn bezoek nog menig molenverhaal had te vertellen. Verrijkt met veel wetenswaardigheden kwam je altijd te laat weer thuis. Je vroeg je dan af, waar ze de tijd vandaan haalden. Om bij molens in heel Nederland en de buitenlandse grensstreken langs te reizen en daarvan in woord en beeld verslag te doen. De vele borduurwerken met molens in huize Bakker, wie vond nog de tijd om deze in geduldige kruissteekjes te maken. Had het echtpaar Bakker misschien meer dan 24 uur in een dag? Het

gezin, het bedrijf en al die hobby's? Of komt het, dat ze een warme belangstelling toonden voor anderen met dezelfde passie. En daar maakte je tijd voor vrij.

Het was geweldig om te zien, dat die warme belangstelling ook door hun vrienden werd getoond, toen Bakker werd geridderd. Samen delen in de vreugde.

En het was ontroerend om te zien, dat die warme belangstelling door hun vrienden werd getoond nu ze voor het laatste afscheid van Bakker konden nemen. Samen delen in het verdriet.

We hopen dat de familie Bakker dit als troost heeft mogen ervaren en we wensen hen de kracht om dit zware verlies te verwerken.

De naam W.O. Bakker is voor altijd aan de molenwereld verbonden.

Molens in de rouw. Een respectvoller afscheid vanuit het molenland is nauwelijks denkbaar.

W.O. Bakker (1 juni 1991)

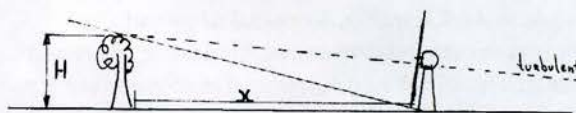
Foto: H. Noot, Haren

Molenbiotoop

Naar aanleiding van de 11e Internationale technische bijeenkomst van de NATO-commissie Uitdagende Moderne Samenleving (CCMS) heeft Prof. Jon Wieringa van het KNMI een uiteenzetting gegeven van de laminaire en turbulente windkracht en de weerstand welke de wind ondervindt tot een object. In dit rapport daterend uit 1981 wordt voor moderne windturbines de invloed van obstakels rond deze turbines onderzocht. Aan de hand van dit rapport heeft het Biologisch Centrum van de RUG in Haren onder leiding van Joost de Jong de *windkracht* onderzocht.

In de biotoopvoorstellen van de Vereniging De Hollandsche Molen (DHM) wordt gesteld dat er geen bebouwing en begroeiing mag voorkomen rond een grondzeiler tot een afstand van 1500 meter en rond een stellingmolen tot 750 meter. Dit zou een hele gunstige situatie zijn voor de molens. In het rapport van Jon Wieringa wordt echter een andere methode gevolgd. De biotoopvoorstellen van de DHM zijn mijns inziens niet haalbaar: het economische belang van onze molens heeft geen prioriteit meer, zeer spaarzaam wordt nog van de molen gebruik gemaakt door kleine zelfstandige molenars. Het merendeel van de molens zijn immers draaiende monumenten.

Om met gemeenten en de provincie tot een goed biotoopoverleg te komen, kunnen we misschien beter de methode van Jon Wieringa toepassen. De rekenmethode berust op het herstel van de windkracht na een obstakel. Wanneer een obstakel voor de molen staat, maakt het voor de *windkracht* niet uit hoe breed of winddoorlatend het obstakel is, alleen de hoogte is van belang. Bij een grondzeiler zou de formule $X / H > 20$ moeten worden toegepast en voor een stellingmolen $X / H > 15$ of andersom gezegd $X > 20 \times H$ respectievelijk $X > 15 \times H$. De uitleg van deze formules blijkt uit de tekening.

Bij een obstakelhoogte van 20 meter wordt de minimale afstand tot de molen 20×20 is 400 meter en voor een stellingmolen 20×15 oftewel 300 meter. De gemiddelde windkracht is dan volledig hersteld, doch de wind is niet regelmatig maar turbulent. Wil men deze turbulentie vermijden dan moet men de afstandsregels van de DHM aanhouden.

Het nadeel van de methode van Jon Wieringa is, dat door de turbulentie er een ongelijke kracht op het wiekenkruis zal ontstaan. Dit heeft als gevolg voor een zeilmolen mogelijk meer zeilslag, waardoor er extra slijtage ontstaat aan het hekwerk en de zeilen. Voor een zelfzwichter zal deze turbulentie meer slijtage aan de draailatten, treklatten, koppelstangen, enzovoort geven. Naar mijn mening moet men dit met de eigenaar bespreken als men overgaat op deze methode.

Het verlaten van de eis zoals gesteld in de biotoopvoorschriften van de DHM kan alleen als gemeenten en provincie tegemoet komen aan de extra kosten van het onderhoud als de molens in een turbulente windkracht draaien. Misschien is er dan een doorbraak te bereiken om de redelijke windvang voor molens in de toekomst te bewaren.

Literatuur:

- De inrichting van de omgeving van molens, Werkgroep Molenbiotoop van de DHM (1982)
- Estimation of Mesoscale and Local-scale Roughness for Atmospheric Transport Modeling, Jon Wieringa (1981)
- Influence of obstacles on the aerodynamic roughness of the Netherlands, Joost de Jong, Arjan de Vries, Wim Klaasen (1998)

De *Entreprise* te Kolham gaat bijna geheel verloren in vernietigende vuurzee

'Meuln van Kolham stait ien brand! Mout ik die oppikken?' Zo begon voor mij maandagmiddag 19 juni 2000. Met twee bezorgde zinnen van ons bestuurslid G.J. de Vries. Na enige seconden stom-geslagen te zijn antwoordde ik: 'Pik mie op Damsterdaip mor op.'

Dit gesprekje lijkt op een wrange persiflage van een mop over de bondigheid in de Groninger taal.

Ik kan u verzekeren: de humor was die maandag ver te zoeken. Na een onrustige rit over de A7 waren we omstreeks 14:20 uur in Kolham. Eén blik op de molen was voor ons voldoende om vast te stellen, dat na het sein *brand meester* de brand de molen meester zou zijn. Het wiekenkruis hing al angstig ver uit het lood en molenliefhebbers weten, dat het dan op het punt staat om te vallen. Na kort overleg met de brandweercommandant wisten we dat de woningen waren ontruimd en geen spuitgasten onder de molen stonden. Nauwelijks 3 minuten later stortte het wiekenkruis naar beneden. Toen de spreekwoordelijke stofwolken waren opgetrokken, bleek dat het deels op de woning van de varkenshouder was terecht gekomen. Ook bleek dat de oude gietijzeren bovenas in drieën was gebroken.

Sarcastisch detail voor liefhebbers van bovenassen: het nummer zat tot dusver verborgen onder de vulstukken, maar kon nu duidelijk worden opgetekend Fabrikaat: HJ Koning, Foxham: nr. 105, anno 1901. U kunt uw gegevens dus aanvullen, maar of de as kan worden hersteld is nog onduidelijk. Aangezien de as is doorboord (u kent de regio, zelfzwichting was en is niet ongewoon) is er enige hoop.

Terug naar de brand:

De rest van die middag waren we getuige van het volledig uitbranden van bovenachtkant en kap. Terloops sta je de pers te woord en zowel de brandweer als de politie trekt wat aan je jas over formele

zaken, waar je op dat moment eigenlijk helemaal geen zin in hebt. Toch wordt je in dit circus meegetrokken. De ultieme nachtmerrie van een molenliefhebber die als bestuurslid opeens aan crisismanagement moet doen...

Dinsdagmorgen opnieuw het trieste resultaat bekeken en de balans opgemaakt. Zowel de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, vertegenwoordigd door Van Reeuwijk, als molenbouwers Zantinga en Ufkes van Molema te Heiligerlee deelden onze mening

De door de brand zwaar beschadigde *Entreprise*, Kolham

Foto: M.E. van Doornik

De ravage voor de *Entreprise* in Kolham, met de in 3 stukken gebroken bovenas

Foto: M.E. van Doornik

ren onderdelen als bolspillen, stroppen en wellicht de bandvang. Voorzover momenteel bekend heeft het onderachtkant het minst geleden. Bij de *Entreprise* is dit toch nog zo'n 12 meter en dat scheelt een slok op een borrel in de herbouwkosten. Herbouw? Ja. Zowel de Slochter Molenstichting als de Ver. Dorpsbelangen Kolham en de club Vrienden van de molen van Kolham zitten niet bij de pakken neer. Snel handelen is het devies. We zijn al druk bezig met bestekken, verkenning van kosten, op deuren kloppen voor geld, bezinnen op ludieke acties en op zoek naar achtkanten (historisch gezien geniet het plaatsen van een bestaand achtkant de voorkeur boven nieuwbouw. In 1906 werd de molen – ook al na een brand – voorzien van het achtkant van de poldermolen *De Groote Harkstедerpolder*, die oorspronkelijk uit 1848 stamde.

Er is inmiddels ook een **actiegironnummer** geopend. Pen bij de hand? Uw bijdrage is van harte welkom op gironummer 4920 t.n.v. Herbouw molen Kolham, Slochteren. We hanteren de zegswijze 'krumels is ook brood' en 'een heel brood' storten mag natuurlijk ook. Zo gauw er nieuws is te melden, bent u de eerste die het hoort.

Slochter Molenstichting
p/a L. Groenewold
Hoofdweg 67
9619 PB FROOMBOSCH
e-mail: l.groenewold@hetnet.nl

dat er sprake was van een levensgevaarlijke situatie: instortingsgevaar! Het bovenachtkant had z'n stabiliteit verloren, een maalsteen staat rechtop – nog net steunend op zwartgeblakerde legeringsbalken – de staart dreigt weg te glijden en de stelling hangt er voor driekwart maar wat troosteloos bij. Tsja, een stelling is niet berekend op een vallend wiekenkruis. Even kortsluiten of we de status van rijksmonument behouden en dan pas de opdracht tot ontmantelen geven. De gemeente stelde echter (terecht) de prioriteit bij het ruimen van de verbrande varkens en het asbestvrij maken van het gehele terrein en de directe omgeving. Al met al nam dit twee weken in beslag. Deze medewerkers hebben wel de hele tijd angstig naar boven gekeken: blijft 't spul hangen? Pas daarna waren wij aan de beurt.

Tijd voor een korte conclusie: herbouw met gebruikmaking van oorspronkelijke materialen zal niet lukken. Het te redden materiaal bestaat slechts uit ijze-

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

Poldermolen Krimstermolen (9), Zuidwolde

Afgelopen zomer is besloten voorlopig niet meer met de molen te malen, nadat er ernstige mankementen waren ontdekt aan de twee vijzels. Van de grootste vijzel was tijdens het malen een stuk van één der lubben (schroefgangen) afgebroken, hetgeen wonderwel geen verdere schade veroorzaakte. Het hout van de onderste anderhalve meter bleek dusdanig door houtrot aangetast dat vervanging op termijn noodzakelijk is. De as van de kleinste vijzel is inmiddels ook zodanig verrot dat deze schroef volledig vernieuwd moet worden. Aan molenmaker E. Faber is opdracht verleend noodreparaties uit te voeren, zodat er nog een tijdje doorgemalen kan worden.

Schildersbedrijf Hofstede zal tijdens de nazomer het gevlucht van de molen verven, hierbij kunnen de zelfzwichtingskleppen worden overgeslagen omdat deze zijn gemaakt van gepoedercoat aluminium. De eerste forse besparing op de onderhoudskosten aan de zelfzwichting is hiermee een feit, tot grote tevredenheid van molenaar en bestuur van Molenstichting Hunsingo e.o. Het bestuur heeft dan ook aan Hans Wolthuis gevraagd ook de zelfzwichtingskleppen voor molen *Het Witte Lam* van aluminium te maken, hetgeen inmiddels is gebeurd. De restauratie van het gevlucht van deze molen zal in fasen worden uit-

gevoerd, omdat er niet voldoende geld is om alles in één keer te doen. Gehoopt wordt dat de molen binnen enkele jaren weer maalvaardig zal zijn. De kleppen zullen zolang worden opgeslagen en pas worden gemonteerd nadat de molenmaker nieuwe roeden en heklatten heeft gestoken.

Molenaar Hans Wolthuis geeft burgemeester W. Everts van Bedum uitleg over de aluminium kleppen
Foto: H. Noot, Haren

Molen *Het Witte Lam* (12) in afwachting van een kleppentransplantatie
Foto: H. Noot, Haren

Poldermolen Koningslaagte (13), Zuidwolde;

Vrijwillig molenaar Berghuis heeft in samenwerking met het waterschap de elektrische aandrijving van de kruilier weer aangebracht nadat deze zo'n 20 jaar geleden was verwijderd en overgebracht naar de *Krimstermolen*. De *Krimster* kreeg enige jaren terug een nieuwe kruilier, waarna de elektrische aandrijving niet weer werd aangebracht en de onderdelen werden opgeslagen bij het waterschap Hunsingo. De *Koningslaagte* kruit al lange tijd zeer zwaar, de molenaar was inmiddels de wanhoop nabij en zodoende heeft hij besloten na overleg met het bestuur om de kruilier te elektrificeren. De oorzaak van het zware kruien is nu natuurlijk nog niet opgelost, dit moet in de toekomst gebeuren als het schip met geld komt aanvaren door de Oude Ae....

Korenmolen De Lelie (32), Eenrum

Voor de vrijwilligers van de molen *De Lelie* zit op het zomerseizoen er bijna al weer op. Het nog steeds toenemend aantal toeristen naar Eenrum en Pieterburen zorgt ook voor een groeiend aantal bezoekers in de molen. Heel plezierig voor ons als vrijwilligers natuurlijk. Tijdens de bouwvak vakantie hoefde de deur maar zo'n 10 minuten open te zijn of de eerste bezoekers melden zich al aan. Dat is natuurlijk wel eens lastig als je alleen maar wat wilt doen in de molen, maar dat zijn luxeproblemen. Het is natuurlijk verschrikkelijk leuk om zoveel belangstelling te krijgen voor de molen. En daar hebben we de afgelopen zaterdagmiddagen dat we open geweest zijn niet over te klagen gehad. We hebben het in ieder geval weer geweten. Tot nu toe hebben we ruim 1000 betalende bezoekers gehad. Er zijn ongeveer 600 oerbroodjes verkocht, 1500 leliekoekjes en 300 molensteentjes. En dan hebben we nog niet over allerlei specialiteiten

die bakker Elshof zo nu en dan uit zijn bakkersmuts tovert. Daarbij komt nog de verkoop van meel, ansichtkaarten, enzovoort. Op het moment dat u dit stukje leest, hebben we nog ongeveer een maand te gaan. De laatste zaterdag dat we open zijn, 28 oktober, nodigen we weer alle jeugd uit Eenrum uit en mogen ze zelf hun bakkunsten vertonen. Dat is altijd een prachtige gezicht om die kinderen bezig te zien.

De 12 vrijwilligers (molenaars, bakkers en verkopers) van *De Lelie* hebben het in ieder geval weer met veel plezier gedaan. We hebben ook veel collega-molenaars op bezoek gehad. Wilt u volgende maand nog even een keer langskomen, we zijn open op zaterdagmiddagen van 13:00 tot 16:30 uur.

Korenmolen De Korenschoof (51), Noordlaren

Leden van de gemeenteraad van Noordlaren en hun partners bezochten tijdens de jaarlijkse excursie onder andere hun molen (gemeentelijk eigendom). Molenaar Cor Kosmeijer benadrukte dat een grootse aanpak (nieuwbouw) van de problemen met de kap verstandiger is dan wat lapwerk. De raadsleden hadden daar wel oren naar. Er zijn ook reparaties aan de stelling nodig. Cor Kosmeijer zou vanwege de matige molenbiotoop graag fokken op wieken aanbracht zien. De bio-

toop verbeteren is niet alleen goedkoper, maar ook authentieker: *De Korenschoof* is niet voor niets ooit gebouwd op een kale heuveltop met vrije wind van alle kanten.

Poldermolen Noordermolen (85), Noorddijk

In opdracht van de gemeente werden de sloten bij de molen schoonmaakt. Er werd rigoreus te werk gegaan. De verbaasde vrijwillig molenaar miste na deze schoonmaakactie een krooshek; het bleek dat het door een grote baggergripper was vermorzeld. De gemeente zal een nieuw krooshek laten plaatsen.

Korenmolen Wilhelmina (87) Noorderhogebrug;

Aan molenmakersfirma Dunning is opdracht verleend voor het leveren en aanbrengen van een nieuwe lange spruit. Het oude exemplaar is dusdanig verrot aan het uiteinde dat er gevaar is voor afbreken.

Korenmolen De Jonge Jan (121), Uithuizen

In *De Jonge Jan* is een nieuwe vrijwillig molenaar benoemd: Bob Poppen. Dit voorjaar is hij geslaagd. De heer Poppen komt uit Wijhe en woont nu in Uithuizen. Een van zijn eerste activiteiten was de aanpassing van het vouwblad over de molen. Daar is onder andere te lezen dat de molen alle dagen van de week (behalve zondag) geopend is. Informatie is ook te vinden op internet <http://www.inter.nl.net/hcc/B.Poppen>, zijn e-mailadres is B.Poppen@net.hcc.nl

Molen De Goliath (122), Uithuizen
Momenteel wordt de betonnen frontmuur (waterkering) gerestaureerd. Nadat het beton is gestraald, wordt het hersteld en zal er een vochtwerende laag op worden aangebracht.

Korenmolen *De Korenschoof*, Noordlaren
Foto: H. Noot, Haren

Molen *Eva* (124), Usquert

Nadat op 30 mei jl. in Usquert de roeden van molen *Eva* al waren kaalgezet was het dinsdag 18 juli dan eindelijk zover dat de werkzaamheden een vervolg kregen. Allereerst kreeg burgemeester Van der Laan van de gemeente Eemshaven uit handen van voorzitter Willem Kiewiet van de Stichting Molenvrienden *Eva* een cheque van f 10.000,- aangeboden. Dit vond plaats in een hoogwerker op zo'n

30 meter boven de grond. Deze eenmalige gift bood de stichting aan om de restauratie, die eerst voor 2001 gepland stond, eerder te laten beginnen. Na deze plichtplegingen werden door een kraan van Lommerts KSM de beide roeden uit de askop getakeld en voor de molen gelegd. Daarna worden ze naar Sloten overgebracht om te worden gereviseerd en schoongemaakt. De rest van de morgen en een gedeelte van de middag werden

benut om de schoren en de staart er af te halen. De staart wordt weer gebruikt; de verrotte schoren zullen worden vernieuwd.

Woensdag 19 juli was een zware kraan van de fa. Kielstra aanwezig om de kap af te takelen. Na veel geschuif met de hijsstroppen ging de kap zo'n 11,15 meter naar beneden. Molenmaker Kooistra van de fa. Dijkstra, uitvoerder van de werkzaamheden, vertrouwde de kap niet: zo gammel is deze. Op windpeluw en voorkeuvelens en enkele andere dingen na, was er bij de vorige restauratie in 1983 vrijwel niets aan vernieuwd. De voeghouten zijn aan alle enden aangelast, ook de korte spruit is twijfelachtig, de roostermantjes zitten gewoon koud tegen de voeghouten gespijkerd en de spantring is slecht. Een compleet nieuwe kap zou hier op z'n plaats zijn.

Verder worden vernieuwd het complete Engels kruiwerk en het boven-tafelement, alsmede een las aan een achtkantstijl.

Molen Eva, Usquert. De kap is in de takels onderweg naar beneden
Foto: P. van Dijken

De geraamde kosten bedragen totaal zo'n f 30.000,-. Dit is nog exclusief het vernieuwen van balkkoppen (met kunsthars) van de legeringsbalken in de muren van het onderachtkant door de fa. Van Lierop. De molen is nu eerst voorzien van een noodkap met bliksemafleider. Vermoedelijk zal de molen tegen het einde van het jaar weer gereed zijn.

Korenmolen Edens (132), Winschoten

De ruimten onder in de molen en de eerste zolder werden nadat de molen in 1948 buiten bedrijf was gesteld, door de moleneigenaar A.T. Edens als opslagruimte verhuurd aan de fa. Venema Automaterialen te Winschoten. In 1959 werd de molen, die ondertussen in verval was geraakt, gekocht door de gemeente Winschoten. De vorige eigenaar hield echter een huurcontract.

De gemeente Winschoten restaureerde de molen in 1986. Toen de molen weer maalvaardig was en opengesteld werd voor het publiek, hebben de vrijwillige molenaars er bij de gemeente jarenlang op aangedrongen het huurcontract met de

fa. Venema op te zeggen en een andere bestemming voor de molen te vinden. Die verzoeken gingen altijd vergezeld van ideeën.

Helaas krijgen de molenaars nimmer antwoord van de gemeente Winschoten. Al een paar jaar moesten zij constateren dat er in de molen brandgevaarlijke stoffen werden opgeslagen. Zij hebben zowel de gemeente als de brandweer hiervan op de hoogte gesteld - zonder enig resultaat evenwel. Op een gegeven moment kreeg een journalist van Radio Noord er lucht van, wat ertoe leidde dat de wantoestand in de publiciteit kwam. De opmerkelijke reacties van het gemeentebestuur van Winschoten zijn ons allen bekend.

Op 14 september jongstleden hebben de vrijwillige molenaars weer een regulier onderhoud met de gemeente Winschoten. Uit de pers(!) hebben ze vernomen dat ook de brandweer hierbij aanwezig zal zijn. De vrijwilligers zijn erg blij met dit initiatief van de gemeente.

Ander molennieuws

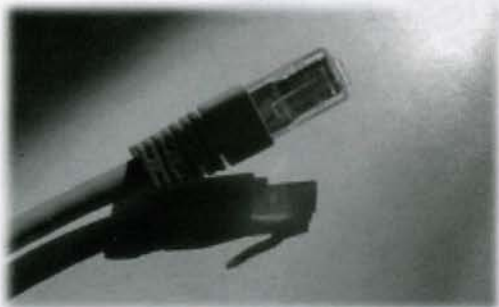
Bouw Amerikaanse Windmotor voltooid

De bouw van de gerestaureerde windmolen (type Amerikaanse Windmotor) bij het natuurontwikkelingsproject 'Water over Wolfsbarge' in het gebied Leinwijk te Kropswolde is voltooid. Op woensdag 26 juli zijn de kop en de wieken geplaatst. De windmolen zal, na de start van het project in september, een vijzel aandrijven die zorgt dat water uit het kanaal Leinwijk in het vloedmoeras zal stromen. Via vispassages stroomt het water vervolgens terug naar het Zuidlaardermeer. Tijdens het project 'Water over Wolfsbarge' worden de effecten van waterbeheer in combinatie met natuurontwikkeling bestudeerd.

De molen is afkomstig uit de K.P. Boonspolder in Annen en bemaalde deze polder van 1925 tot 1975. De molen is geschonken door de Stichting K.P. Boon uit Wassenaar en heeft als naam gekregen *Molen Kikkoman*, vernoemd naar Kikkoman Foods Europe B.V. Kikkoman is

InterNet Noord

Quality Provider

**Postbus 6081
9702 HB Groningen**

Tel. (050) 368 69 70

***<http://www.inn.nl>
info@inn.nl***

geen wachttijden

snelle verbinding

goede service

uitstekende helpdesk

v.a. f 30,-/maand

onbeperkte toegang

ook voor ISDN!

ondersteunt V90

*ISO 9001-gecertificeerd
&
KEMA-gekeurd*

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

**Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53**

Wij zijn net zo
thuis in
de buurt
als u

Rabobank

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaken voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36
9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel, zoals:

- VOLKOREN TARWEMEEL
- MEERGRANENMEEL
- GEPLETTE TARWE
- ROGGEBOEM
- ROGGE
- HAVER
- LIJNZAAD
- PANNENKOEKMEEL

De molen is voorzien van een pellerij, zodat we
nog de OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen "De Leeuw"
Oldehove Tel. (0594) 59 16 28

Oostervolge 52a
Postbus 40
9989 ZG Warffum
tel. 0595-422496
fax. 0595-423292

De Evenementenhal is een multifunctionele hal:

- drie tennisbanen voor recreatie, training, competitie of toernooien
- mogelijkheden voor zaalvoetbal, korfbal, badminton en volleybal
- indoor Bowlsmaten voor uren plezier
- bedrijfstoernooien voor alle zaaIsporten
- ruimte voor beurzen, tentoonstellingen, concerten, reünies, personeelsbijeenkomsten, e.d. (oppervlakte 1850 m²).

Warffum is centraal gelegen in Noord-Groningen, goed bereikbaar per trein en auto.

Vraag vrijblijvend een offerte!

Wij hebben een grote collectie geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

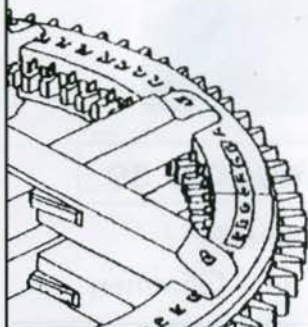
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon : (050) 312 08 07

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ (050) 313 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen
⌘ Villa's
⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**
⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

hoofdsponsor van het natuurontwikkelingsproject Wolfsbarge. De Japanse sojasausproducent heeft sinds 1997 een fabriek in Hoogezand-Sappemeer voor de Europese productie. Kikkoman ondersteunt 'Water over Wolfsbarge' in de eerste plaats vanuit haar wereldwijde bedrijfsmissie om betrokken te zijn bij lokale activiteiten. Het doel van het Wolfsbarge project - herstel van het natuurlijk evenwicht in het gebied - sluit bovendien aan bij Kikkoman's bedrijfsfilosofie: werken in harmonie met de natuur. Voor de bereiding van natuurlijk gebrouwen sojasaus is schoon, helder water een vereiste. De bijdrage van Kikkoman stelt Stichting Het Groninger Landschap in staat het Wolfsbarge-natuurgebied open te stellen voor het publiek.

De realisatie van het project 'Water over Wolfsbarge' is verder mogelijk gemaakt door bijdragen van: Wereld Natuur Fonds, Waterbedrijf Groningen, Provincie Groningen, Gemeente Hoogezand-Sappemeer, J.B. Scholtenfonds, Ministerie van LNV en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling.

Molenstichting Westerkwartier

Het voorlopige dagelijks bestuur van het Waterschap Noorderzijlvest deelt bij brief van 5 juni 2000 mee dat de functie van de heer P. de Wal (sinds 1996 lid van het bestuur van Molenstichting Westerkwartier) als vertegenwoordiger van het waterschap is overgenomen door de heer J. Kuin, lid van het voorlopig dagelijks bestuur van het waterschap. Het bestuur van Molenstichting Westerkwartier denkt met veel waardering terug aan de sympathieke wijze waarop de heer De Wal binnen het bestuur heeft gefunctioneerd en hopen met de heer Kuin dezelfde ervaring op te doen.

Plaatsing Molen Kikkoman

Foto: Hans Sas

De najaarsvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen wordt dit jaar gehouden op zaterdag 7 oktober in Winschoten.

Naast het gebruikelijke formele gedeelte heeft de najaarsvergadering dit jaar een zeer interessant informeel gedeelte. Agenda en aanvangstijd wordt middels een brief binnenkort aan de leden bekendgemaakt.

De secretaris is per september verhuisd naar Deventer. Zolang geen geschikte kandidaat is gevonden, zal hij zijn taken blijven uitoefenen. Telefonisch is het Gilde te bereiken op het nummer van de voorzitter Leen Duijm (050 5344883). Correspondentie kan gewoon opgestuurd worden naar het oude adres: Vindicatstraat 50, 9741 CZ Groningen. De post wordt automatisch doorgestuurd.

K.T. van Biesen, secretaris

Jaarverslag 1999 van de vereniging Vrienden van de Groninger molens

Ledenbijeenkomsten

De voorjaarsvergadering is op woensdagavond 28 april in het in Engelbert gehouden. In de vacature van mw. Westerdijk is mw. Van Giessen gekozen. De heer Wolthuis is herkozen als bestuurslid. De heer Korf was niet herkiesbaar. De vacature is tijdens de vergadering niet opgevuld. De heer Noot heeft na afloop van de vergadering een interessante dialezing gehouden over molens in Denemarken.

Tijdens de najaarsvergadering op donderdagavond 4 november in Eenrum zijn het jaarplan en de begroting 2000 vastgesteld. Na de vergadering heeft de heer Baars een inleiding gehouden over de inrichting van de molen De Lelie tot een bakkerijtentoonstelling. Na de vergadering is de tentoonstelling in de molen bezichtigd.

Excursie

De jaarlijkse excursie is op zaterdag 19 september gehouden in de provincie Gelderland. De windmolens in Harderwijk, Garderen en een water- en rosmolen te Apeldoorn zijn bezocht. De excursieleiders waren weer de heren Koster en Humbert, die dit intussen al weer vele jaren organiseren.

Leden

Het aantal leden is gedaald ten opzichte van 1998. Per 31 december 1999 zijn er 705 leden, terwijl er eind 1998 735 leden waren ingeschreven.

Molententoonstelling in Appingedam

In de gangen van het waterschapshuis van het waterschap Eemsholst in Appingedam is de fototentoonstelling van molens, die in 1998 was geopend, wegens succes geprolongeerd.

Het Groninger Molenarchief

Het molenarchief was in 1999 in het waterschapshuis van het waterschap Eemsholst, Westersingel 66 in Appingedam gevestigd. Dit jaar zijn er drie vrijwilligers (de heren Van Giessen, Venema en Vos) vrijwel iedere dinsdag werkzaam geweest in het molenarchief van de provinciale molenorganisaties, te weten onze vereniging, de Stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen. Een groot gedeelte van de tijd is besteed aan het sorteren van krantenknipsels, aanbrengen van een nummering op de archiefstukken, verstrekken van archiefgegevens aan derden. Voorts zijn er weer vele gegevens in de computer ingevoerd van o.m. de verzameling foto's en negatieven. Het molenarchief is ook betrokken geweest bij het pelproject, dat een gezamenlijk initiatief is van de drie provinciale molenorganisaties. Het plan voor de uitbreiding van het molenarchief is een succes geworden. Het plan is door de provincie gesubsidieerd. Hiervoor is een nieuwe grote computer aangeschaft.

Het archief is i.v.m. waterschapsfusies eind 1999 verhuisd naar het kantoor van het Waterschap Hunze en Aa's, Hoofdweg 2 te Wedde. Dit bracht veel werk met zich mee.

Internetwebsite www.groningermolens.nl

In 1999 is de Internetwebsite www.groningermolens.nl van start gegaan. De heren Venema en Vos en mw. Rijsburger-de Ploeg zijn met een Internetwerkgroep met deze domeinnaam gestart. De domeinnaam is door de drie provinciale molenorganisaties overgenomen met de bedoeling om deze website voor de alle Groninger molenorganisaties, vrijwillige molenaars en bedrijven die met molens te maken hebben, te laten gebruiken. Er is voor de begeleiding een Internetcommissie gevormd, bestaande uit vertegenwoordigers van de drie provinciale molenorganisaties.

Uitleen van expositiemateriaal

De fotolijsten zijn in 1999 gebruikt voor de tentoonstelling over molens in Appingedam. Er wordt nog weinig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om fotolijsten van molens uit te lenen. Inmiddels is er een uitgebreide verzameling fotolijsten beschikbaar voor uitleen.

Jaarplan

In het jaarplan zijn de voornemens van de vereniging opgenomen. De vereniging streeft er naar om naast de jaarlijks terugkerende activiteiten enkele verdwenen molentypen terug te brengen in het Groninger landschap. Het zijn projecten waarbij veel geduld moet worden betracht.

De acties van de biotoopwachters worden ondersteund om de biotoop rond molens te verbeteren of zeker te stellen. Het zou aan te bevelen zijn dat de gemeenten in hun bestemmingsplannen beschermingszones rond molens zouden aangeven. Een aantal gemeenten hebben hier gelukkig gehoor aan gegeven. Er ontbreken echter in teveel bestemmingsplannen nog beschermingszones, waardoor bouwplannen of aanplant van bomen de windtoetreding van molens ernstig kunnen belemmeren.

Amerikaanse windmotor

Aan de Amerikaanse windmotor is in 1999 maar weinig gebeurd. De molen ligt nog bij de gemeentewerkplaats te Midwolda. Er moeten nog enkele ontbrekende onderdelen (o.a. de stelling) worden vervaardigd. Het is de bedoeling de molen in 2000 te herplaatsen bij het Hondshalstermeer in Nieuwolda.

Molenmuseum in Ten Boer

In de molenromp van de Widde Meulen in Ten Boer is dit jaar geen voortgang gemaakt met het molenmuseum. De eigenaar, de stichting Groninger Molenvrienden, heeft weinig vrijwilligers voor de werkzaamheden aan de muren en de vloeren om de romp tot molenmuseum om te vormen. In 1999 is het plan voor de herbouw van de molen en het realiseren van een molenmuseum door de gemeente herzien en opgenomen in een groter plan en voor subsidiering bij de provincie ingediend.

De Nieuwe Zelfzwichter

De redactie van het gezamenlijk molenblad is er weer in geslaagd met behulp van vele auteurs vier

aantrekkelijke kwartaalbladen uit te geven. Er zijn weer vele artikelen verschenen over de verenigings- en stichtingsactiviteiten, nieuws over onderhoud en restauraties van molens, de geschiedenis van diverse molens, een molenactiviteitkalender en de beschrijving van enkele in 1999 verschenen boeken. De redactie bestaat eind 1999 uit de dames Geertsema en Lippe en de heren Van Driel, Hachmer en Van der Salm.

Samenwerking met andere molenorganisaties

In 1999 zijn er enkele vergaderingen geweest met de stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen. Aan de orde zijn o.m. geweest:

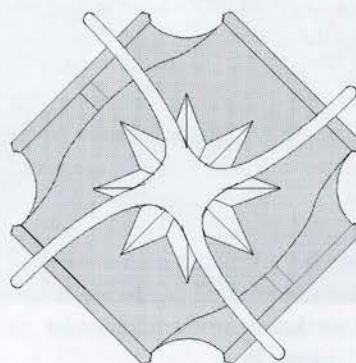
Het Pelproject, waarbij het Groninger Pelmolenboek is uitgegeven en de pelmolen te Spijk is hersteld en de overige plannen van de organisaties. Het is een goede gewoonte om de partners tijdig te informeren over hun plannen. Er wordt zoveel mogelijk gewerkt aan gezamenlijke activiteiten.

Molendagen

De Nationale Molendag is gehouden op zaterdag 9 mei 1999. Bij diverse molens zijn er weer activiteiten ontplooid. In onze provincie hebben weer diverse molens gedraaid. Op zaterdag 12 en zondag 13 juni is er weer een Groninger molenweekend georganiseerd.

Het bestuur

Het bestuur en het dagelijks bestuur vergaderen ieder in de regel één keer per twee maanden. Het bestuur bestond op 31 december 1999 uit de heren Kalk (voorzitter), De Vries (secretaris/penningmeester), mevrouw Van Giessen en de heren Koster, Rubingh, Vos en Wolthuis.

Verstild verleden (34)

Een kaartje uit de vorige eeuw. Zeker we kunnen dit nu zonder problemen over vele molenkaartjes zeggen. Toen ik met deze rubriek begon, had ik me voorgenomen me vooral toe te leggen op de kaarten en foto's van voor de Tweede Wereldoorlog. Toen ik dit relatief nieuwe kaartje aanschouwde begreep ik dat ook zo'n kaartje alweer geschiedenis is, want wie kent ze nog, winkels als De Spar, Végé, Centra of Vivo. Het nu gepubliceerde kaartje werd uitgegeven door kruidenier Van der Woude van de Vivo Supermarkt te Ulrum. Supermarkt, jazeke, zelfbediening. Het leuke was dat je er vaak ook nog molenkaartjes kon kopen. Kom daar nu maar eens om. 'Kost teveel geld meneer', roepen ze je al van verre toe.

Op de foto molen *De Onderneming* uit Vierhuizen. Vele vrijwilligers kregen hier hun opleiding. Liepen hier misschien voor het eerst over een stelling. Vrijwillig molenaars, welke oud-molenaar had dat ooit kunnen bedenken. Ambtenaren, leraren, militairen en andere zonderlingen die voor niets, ja voor niets op een molen gaan zitten. Het molenaarsgeslacht Loots had dit zeker niet kunnen bedenken. J.J. Loots liet de molen in 1858 bouwen om meer geld te kunnen verdienen. Hij bezat eerst een kleine grondzeiler aan de oostkant van het dorp, maar deze molen werd steeds meer de wind uit de zeilen genomen. Loots zocht het dus hogerop. Geld verdienen, daar ging het immers om. Nee, het fenomeen vrijwillig molenaar had hij als hard werkende ondernemer niet kunnen bedenken.

VIERHUIZEN, Molen "De Onderneming" 1858

Prentbriefkaart: Verzameling S.W. Mollema, Leens

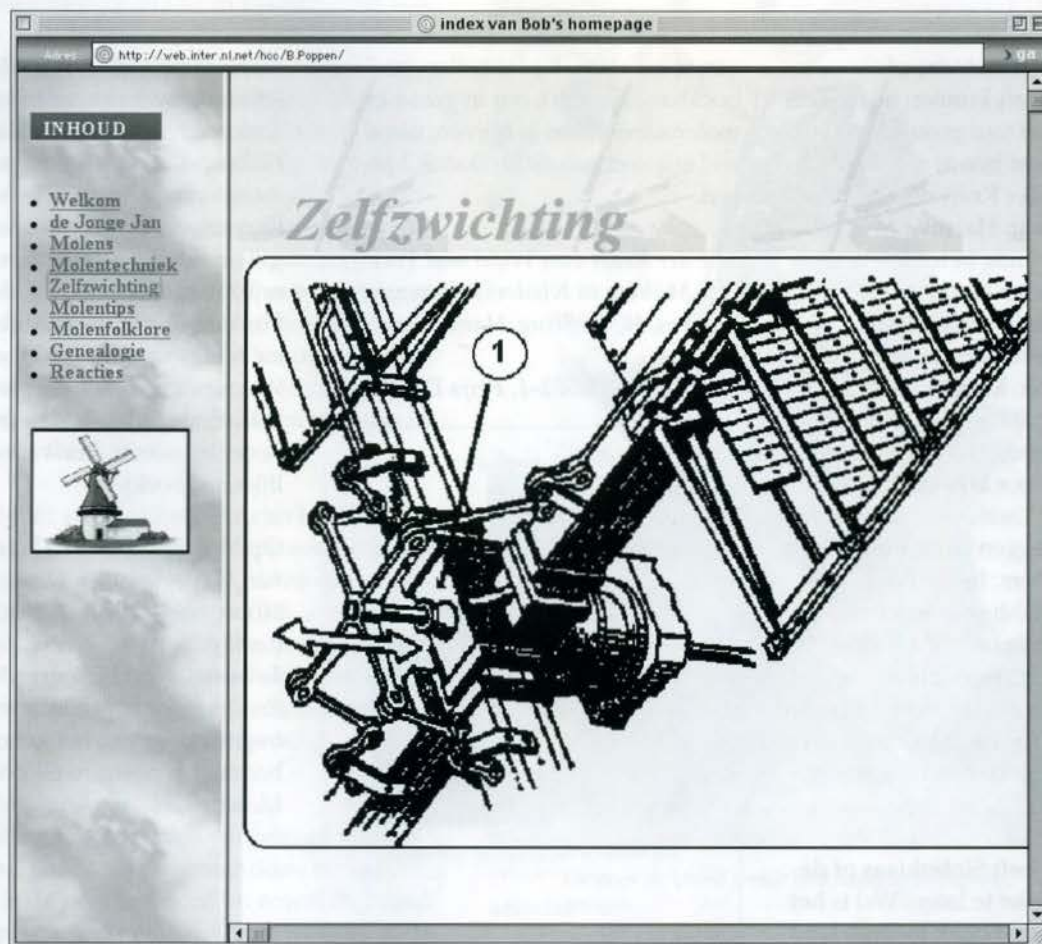
Molens on line

Sinds kort is B. Poppen vrijwillige molenaar op molen *De Jonge Jan* (121)te Uithuizen. Hij houdt zich lang niet alleen zes dagen in de week met de molen bezig. Ondertussen heeft hij, thematisch gegroepeerd, een flinke hoeveelheid webmateriaal beschikbaar gemaakt op <http://www.inter.nl.net/hcc/B.Poppen>. De omvang en gevarieerdheid van de onderwerpen is bepaald indrukwekkend.

Wie min of meer regelmatig de molensites afgraast, komt natuurlijk bekende zaken tegen. Op internetpagina's is er niet alleen een via *links* (klikpunten) verlopend samenlevingsverband. Het leentjebuurtje strekt zich ook uit tot de niet-elektronische media. Als u uw papieren molenklassieken kent, komt u veelvuldig bekende afbeeldingen tegen – bijna altijd zonder bronvermelding. De opengewerkte molentekeningen van Gerrit Pouw

zijn daar gemakkelijk herkenbare voorbeelden van.

Ontegenzeggelijk is herschikken van bestaand materiaal een creatief proces. In het ene geval is het resultaat mooier, vollediger, overzichtelijker, enzovoort dan in een ander geval. Het is natuurlijk het mooiste als de site origineel, niet eerder gepubliceerd materiaal bevat. Ook niet slecht zijn pagina's die 'geleende' informatie voor zover bekend voor de eerste

keer elektronisch toegankelijk maken.

Gelukkig geeft Bob Poppen tamelijk veel materiaal dat elders niet of weinig te vinden is. Dat geldt met name voor de onderwerpen dicht bij huis: *De Jonge Jan* en *Zelfzwichting*, een artikel van D.J. Tinga. En natuurlijk de pagina's over zijn andere liefhebberij, genealogie. De onderwerpen *Molentechniek* en *Molenfolklore* bevatten daarentegen veel erg bekende

stof, het duidelijkste voorbeeld is het overal opduikende plaatje over de(!) molentaal.. In het stukje over de draairichting van molens ontbreekt de aerodynamische achtergrond van het molenbedrijf.

De internetpagina's van Bob Poppen bieden dus allerhande voor een eerste kennismaking met molens. Voor wie erg de diepte in wil, is er een boekenlijst met meer dan 100 titels en een tijdschriftenlijst met een

dikke 20 titels (rubriek *Molens*). Maar wat is de moeite waard als je een beperkt budget hebt?

Er is dus veel te grasduinen, maar het vele bekende veroorzaakt de neiging oppervlakkig door te bladeren: surfen op kabbellende golfjes als het ware. Mijns inziens zou de site aan kracht winnen door kritisch wieden en snoeien. Om in de traditie van mijn surfcollega Hachmer te blijven: een 7 met de potentie voor een dikke 8.

Boekennieuws

H.A. Hachmer

Wie nog geen Sinterklaas of Kerstcadeau heeft kunnen bedenken en absoluut niet van zware theoretische (molen)kost houdt moet zeker het boek 'Mit der Kraft von Wind und Wasser', van Hartmut Weßling aanschaffen, of nog beter, laten aanschaffen. Dit boek bevat een schat aan kleurenfoto's van molens staande in Niedersachsen en Bremen. Jazeker, kleur, geen enkele zwartwit foto! De teksten zijn vrij summier en daarom is het boek ook een aanrader voor elke molenliefhebber die het Duits niet echt machtig is. Foto's zeggen soms meer dan honderden letters. In het boek staan ook enkele prachtige interieurfoto's. Foto's van nog in bedrijf zijnde molens zoals de watermolen van Luhe te Oldendorf, de molen van Lükko Schoof te Greetsiel en de prachtige koren- en houtzaagmolen van Ruttel.

Voor de prijs hoeft Sinterklaas of de Kerstman het niet te laten. Wel is het verstandig om het boek in Duitsland

aan te schaffen. Bij Nederlandse boekhandels blijft, om in graan en molenaarstermen te blijven, soms wel erg veel aan de strijkstok hangen.

Mit der Kraft von Wind und Wasser, alte Mühlen in Niedersachsen und Bremen, H. Weßling, Hannover, 2000, 135 pag., ISBN 3-87706-582-1. Prijs DM 49,80

Bij Hanova Media Productions verscheen al weer enige tijd geleden *Op Molenpad in het Groene Hart van Holland*. Volgens het beproefde recept van schrijver Hans Ouweneel is weer een leuke routegids ontstaan. Al eerder verschenen er routegidjes van de Zuid-Hollandse eilanden, Zeeland-Noord en Alblasserwaard/Vijfherenlanden. Waar mogelijk zijn de molens in het zeil afgebeeld. Wie de advertenties voor lief neemt, heeft weer een heerlijk smulboekje.

Op Molenpad in het Groene Hart van Nederland, H. Ouweneel, Noordhoek, 2000, 66 pag. Prijs f 18,- (incl. p. & p.)
Te bestellen via Hanova Media Productions te Noordhoek, door overmaking van het genoemde bedrag op postgiro 6966832 o.v.v. Molens GH.

Deskundigen over de roedebreuk in Bourtange

Het is makkelijk praten, vooral als er eerder al signalen zouden zijn geweest van potentiële problemen.

Deskundigen en wie daar voor doorgaan zouden in de toekomst misschien beter iets terughoudender kunnen reageren als journalisten met hun bloknoet klaar staan om een quotje te noteren. Eerst nauwgezet de feiten verzamelen en een grondige analyse is beter dan al te stellige uitspraken te doen die gemakkelijk verkeerd kunnen worden geïnterpreteerd.

Het is een teken van de moderne tijd: ZE moeten ervoor zorgen dat er niets kan misgaan. Tsja, dat kost het een en ander. Bij uw auto vindt u het, nemen we aan, geen punt met regelmaat preventief de olie te ververset en tijdig de banden te vervangen. Bij molens ligt dat anders: de onderdelen worden pas vernieuwd als bij wijze van spreken de carrosserie door de roestgaten bij elkaar wordt gehouden. Van een minister die bij cultuur alleen aan kunsten denkt, valt te vrezen dat hij weinig prioriteit zal geven aan preventief onderhoud van technische monumenten. Wat moeten we voor molens verwachten van een speerpuntbeleid gericht op kunst voor allochtonen en jongeren? Grrr, we dwalen af.

Het Nieuwsblad van het Noorden meldde zaterdag 26 augustus in een deel van haar edities dat volgens bezoekers van de Vesting Bourtange de standerdmolens veel te snel draaide. De getuigen meldden dat de wieken bespannen waren met zeilen, waardoor de wind er nog meer kracht op uitoefende.

Op woensdag 30 augustus gaat de krant de kwestie uitdiepen in een artikel met de kop (tussen aanhalingstekens!) 'Ongeluksmolen draaide veel te snel'. De eerste *autoriteit* die wordt opgevoerd, is de manager van de Vesting Bourtange, R. Sijpkens. Die zei al op zaterdag: 'De doeken op de wieken waren

keurig *opgerold* en de molen draaide ondanks de stevige wind *rustig* rond.' Dat laat de getuige C. de Vries niet op zich zitten: hij heeft het anders gezien. Bovendien laat een foto die hij meteen na het ongeluk maakte, zien dat 'De molenwieken voor meer dan de helft bedekt waren met zeilen'. De journalist geeft de getuige meer gewicht(?) door te vermelden dat die directeur is van de Openbare bibliotheek te Winschoten. De getuige concludeert: 'De uitspraak van Sijpkens klopt niet'.

Van de gesuggereerde tegenstrijdigheid in de uitspraken blijft niets over als we ons realiseren dat met 'opgerold' hier natuurlijk niet geklampt, maar gezwicht werd bedoeld. Weet die journalist veel, hij vraagt niet verder.

Bij het genoemde artikel toont de grootste foto (van C. de Vries) de molen met drie korte halven. Quasi als tegenstelling is op de tweede foto – van een uur na het ongeval – het afgebroken hekwerk te zien zonder zeil. Nogal wiesdes dat de molenaar het zeil in veiligheid heeft gebracht nadat het op de grond was beland!

Pas op voor managers; die denken dat ze overal verstand van hebben. Vooral tegenspreken van feiten is hun sterkste punt. Volgens anonieme molenaars in Oost-Groningen is het al twee jaar bekend dat de wieken van de Bourtanger molen door zwam zijn aangetast. Sijpkens: 'Ik ben geen deskundige op dit gebied, maar(!) zwamvorming schijnt niet zo vreemd te zijn.' Ook nog: 'Of de molen nu met of zonder zeil heeft gedraaid is niet van belang. Elk jaar wordt de molen grondig nagekeken door de Monumentenwacht en we hebben gehandeld conform het advies van deze instantie: het was verantwoord de molen te laten draaien.'

Het zwarte-pietenspel is begonnen. Dreigen met juridische wapens vormt de volgende fase. Eerst maakt Sijpkens loopgraven voor een stellingen-

Overzichtsfoto (met detail van breuk)

Foto: Roel Toering, Onstwedde

oorlog: hij blijft erbij dat de molen niet te hard draaide. 'We gaan heel consciëntieus met de veiligheid van de bezoekers om. We krijgen jaarlijks 200.000 bezoekers en daar kun je niet mee spelen. Dat is ook de reden dat de directe omgeving van de molen wordt afgezet als deze draait. De bezoekers worden als het ware uit het schietveld van de wieden gehouden.' En verder: 'De heer Van der Bijl, die verantwoordelijk is voor het onderhoud van de molen, legt de lat zelfs nog wat hoger dan voor de veiligheid strikt noodzakelijk is. Als wij zeggen dat het wel een dubbeltje goedkoper kan, dan is hij genegen(!) juist een kwartje meer uit te geven.' Sijpkjes kan nog niet zeggen of de schade wordt verhaald op de Monumentenwacht, die de Stichting zou hebben geadviseerd over het gebruik van de molen. Men wil nu alle vier de wieden vervangen – een nogal vage omschrijving van het borststroedengevlucht. De schade zou 100.000 gulden belopen; hoe het met de kop van de houten as zit, blijft nog buiten beeld.

Op zaterdag 2 september presenteert het Nieuwsblad van het Noorden in de rubriek *Dit'n en dat'n* een vervolg met een badinerende samenvat-

ting (door rt, Roel Toering) van de tegenstrijdige uitspraken. De krant meldt dat bij de getuige reacties binnenkwamen die allemaal zijn mening bevestigden. De hele *goegemeente van deskundige molenaars* uitte zich met dezelfde strekking als de molenaar van Warffum: 'Dat had nooit gemogen.

Onverantwoord om de molen met zoveel zwam te laten draaien.' De manager van de Vesting Bourtagne, R. Sijpkjes meldt dat hij een tegengestelde reactie heeft ontvangen van een bestuurslid van de Molenstichting Groningen. Dit bestuurslid zou hebben gezegd: 'In elke wiek zitten zwammen. En hoe harder zo'n wiek draait, hoe beter het is. De middelpuntvliedende krachten houden de molen juist goed.'

Zo leren we er dagelijks wat bij.

De detailfoto van de breuk toont dat het contactvlak van de borst en de opgelaste roede kaal is. (Er zijn twee centrale balken – borsten – in de askop met aan de vier einden oplangers, die er met stroppen opgeklemd zijn.) Zo te zien op de originele kleurenfoto zijn daar geen conserverende maatregelen genomen. Omdat dit contactvlak na regen bijna altijd nat zal blijven, krijgen de schimmels, zwam-

men en bacteriën daar een leventje als van een luis op een zeer hoofd.

Wie spelen hier dus een rol en hoe zit het spel in elkaar?

- De molenmaker die het hout leverde en de constructie uitvoerde volgens het borstroedensysteem.
- De toezichthouder van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg die het bestek goedkeurde en de uitvoering begeleidde.
- De molenaar die al of niet tijdig, al of niet voldoende nadrukkelijk de toestand van de roeden heeft gemeld. Woog het toeristische belang van een draaiende molen (te) zwaar? Liep de molen een ongewoon hoog aantal einden?
- De eigenaar die de informatie en de adviezen van de molenaar en de Monumentenwacht heeft gewogen.

- De Monumentenwacht die al of niet voldoende op de hoogte is van de zwakke kanten van het onderhavige type gevlucht.
- De krappe geldmiddelen voor het restauratie- en onderhoudssysteem voor monumenten.

Hoe zijn de afspraken en de belangen geformaliseerd in het molenaarscontract?

Wie neemt een/het besluit om niet meer te draaien?

Ongelukken zijn een deel van het leven, vroeger nog veel meer dan nu. Met oude werktuigen is de kans daarop onvermijdelijk groter dan met moderne machines.

Dat neemt niet weg dat er (ook voor werktuigen die nooit zullen kunnen voldoen aan de ARBO-wet) een procedure nodig is voor tijdig reageren op signalen van potentiële problemen.

Uit 'De Vrouwen-Wereld'

De populariteit van meel 100 jaar geleden!

Het blad 'De Vrouwen-Wereld' geeft in nummer 18 van de tiende jaargang (20 juli 1897) een interessant advies:

In het nummer van 20 augustus 1897 vinden wij het volgende belangwekkende bericht:

Om de handen blank te houden
Wrijf 's avonds de handen in met fijn
havermeel.

Bleekzucht
Bleekzuchtige jonge meisjes die door
biefstuk, wijn, e.d. niet tot sterkte
kunnen komen, worden met
havermout en haversoep gevoed.

Met dank aan C.E. van der Horst.

Oplossing van de molenpuzzel

David Reitsema

Bij de redactie van De Nieuwe Zelfzwichter is helaas geen oplossing binnengekomen voor de puzzel in nummer 2000/2. In de wandelgangen vernamen we dat verschillende lezers de code wel gekraakt hebben, maar dat ze hun kans op een van de prachtige prijzen hebben laten lopen!

De puzzel was extra lastig gemaakt doordat sommige foto's afkomstig zijn uit het Groninger Molenboek van 1958 en andere uit dat van 1981. Bovendien zijn enkele molens uit de tweede catego-

rie alleen te vinden in de Lijst van verdwenen molens tussen 1949 en 1981. Bovendien is *De Widde Meuln* nog slechts als romp zichtbaar (foto 1); omdat deze romp geen Gronings molennummer heeft, is hij in geen van beide uitgaven van het Groninger Molenboek te vinden. Foto 9 van poldermolen *De Ruimte* te Tinallinge is ook een lastige: de foto is afkomstig uit de molenboekversie van 1958; een andere foto van deze verdwenen molen is te vinden in de molenboekversie van 1981.

Nr	Molen	Omschrijving	Gezocht woord	Letter
1	---	Eerste letter van het tweede woord in de naam van de molen (m.u.v. 'de')	<i>Meuln</i>	M
2	126a	Tweede letter van de naam van de plaats waar deze molen staat	<i>Bourtange</i>	O
3	56	Achtste letter van de plaats waar deze molen gestaan heeft	Vierverlaten	L
4	123	De vierde letter van de naam van deze molen (nu als lesmolen in gebruik)	<i>Onderneming</i>	E
5	131	Laatste letter van de plaats waar deze op een na hoogste molen van Groningen staat	<i>Winschoten</i>	N
6	85	De letter die bij deze molen hoort, komt 1 keer voor in de naam ervan en twee keer in de plaats waar hij staat	<i>Noordermolen-Noorddijk</i>	D
7	90	Eerste letter van de naam van deze molen te Oldehove	<i>Aeolus</i>	A
8	140	Eerste letter van de naam van de provincie waar deze molen staat	Groningen	G
9	8	Letter die drie keer voorkomt in de naam van de andere molen te Onderdendam van dezelfde polder als de afgebeelde molen	<i>Zilvermeeuw</i>	E
10	135	Derde letter van de plaats waar deze ster staat	Winsum	N

Het gezochte woord is dus: MOLENDAGEN
Er ligt al een nieuwe puzzel klaar voor het volgende nummer van De Nieuwe Zelfzwichter.

De redactie hoopt dat u daar de donkere winteravonden beter mee kunt doorkomen!

Redactionele zorg (1)

De redactie streeft ernaar u zoveel mogelijk Gronings molennieuws voor te schotelen. Helaas blijken sommige artikelen en nieuwtjes met regionale onderwerpen wel in landelijke bladen te verschijnen, maar niet in De Nieuwe Zelfzwichter. Wij vinden dat jammer, onze lezers ook (denken we). Meld ons al uw molennieuws; ook knipsels uit plaatselijke kranten zijn zeer welkom op het Molenbureau: tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84, e-mail: groninger.molens@fmog.nl

Redactionele zorg (2)

Sommige auteurs willen hun kopij blijkbaar zo graag gepubliceerd zien dat ze het materiaal (voor de zekerheid?) naar verschillende molenbladen versturen. Wij nemen aan dat de lezers van De Nieuwe Zelfzwichter, die veelal geabonneerd zijn op meer molenbladen, liever geen artikelen dubbel lezen. Als u kopij naar meer molenbladen opstuurt, verzoecken we u dat bij de kopij te vermelden en het aan de andere redactie(s) door te geven zodra u weet welke redactie de kopij geaccepteerd heeft. Dit is een goed gebruik in de tijdschriftenwereld.

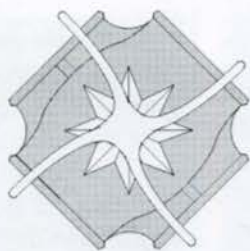
Redactionele zorg (3)

Het vertrek van Anton van der Salm heeft de redactie achtergelaten met een vacature die nog niet is opgevuld. Sterker nog: we werken al heel lang met minder dan de 5 à 6 redactieleden die eigenlijk nodig zijn. We houden ons aanbevolen!

(J.C. van Driel)

Agenda

- 7 oktober De najaarsvergadering van het Gilde van Vrijwillig Molenaars, afd. Groningen wordt dit jaar gehouden in Theater De Klinker te Winschoten, aanvang 14.00 uur.
Na de vergadering vindt een bezoek plaats aan de Historische Werkplaats van Molenmakerij Wiertsema gelegen naast de molen Dijkstra.
- 16 oktober Het algemeen bestuur van de Stichting De Groninger Molen vergadert dit jaar op maandagavond 16-10-2000 in de mulderswoning bij de poldermolen Goliath.
De leden zullen eind september hiervoor een uitnodiging ontvangen.
- 9 november De najaarsvergadering voor de leden van Vereniging Vrienden van de Groninger Molens vindt plaats in de Mainschoar (0598-394602), Hoofdweg 81A te Kolham.

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

